

Sydhavnstippen

en storbyoase med liv i

- et oplæg i ord og billeder

Udgiver: Grøn Sydhavn Naturgruppen
Kontaktoplysninger: se *links* på
www.sydhavnstippen.dk
Email: clausandersen@stubnet.dk

Redaktion: Jens Christian Elle
Grøn Sydhavn

Claus Andersen
Jesper Grolin
Grøn Sydhavn Naturgruppen

Layout og sats Jens Christian Elle

Fotos: Side 2,3,4,6,8,10,11: Claus Andersen
Side 5: Eva Kjeldsen
Side 8 (nederst) Louise Groth-Michelsen
Side 10: (øverst) Rødfilm

Forside: Claus Andersen/Jesper Grolin
Lysternes Have - performance-teater
på Sydhavnstippen.
Billedmontage: Jens Christian Elle

Illustrationer: Carl Christian Tofte:
Side 4: Stilits
Side 8: Blåfugl
Bagside: Kort over Sydhavnstippen
Bagside: Silkehale

Oplag: 1000

Tryk: Toptryk Grafisk

Denne tryksag er fremstillet i en grafisk
virksomhed, der via miljøstyring og
udarbejdelse af Grønt Regnskab løbende
overvåger og reducerer miljøbelastningen
ved fremstilling af tryksager

Trykt marts 2008

• **Hvordan er Sydhavnstippen unik?.... side 4**

• **Frednings- og planbestemmelser.... side 5**

• **Er naturværdierne beskyttet?.... side 6**

• **Pleje- og udviklingsplan.... side 8**

• **Forslag til næste kommuneplan.... side 9**

• **Sydhavnstippens farverige historie side 10**

• **Kort over Sydhavnstippen....bagsiden**

Blot fire kilometer sydvest for Rådhuspladsen, omkranset af Kalvebodløbet, Valbyparken samt talrige havefor- eninger, sejlkлубber og industri, finder vi Sydhavnstippen.

Et særpræget og mangfoldigt natur- og kulturområde, vokset frem på store mængder af byg- ningsaffald og lokalt engagement. I dag et skattet opholdssted for dyr og mennesker; både de fast- boende og dem på gennemrejse. Sydhavnstippen er med andre ord en storbyoase med liv i.

Flere forskere har de senere år påvist, hvor vigtigt det er for en stresset storbybefolkning, at være godt forsynet med forskellige for- mer for bynær natur. De grønne rum afstresser os.

I lyset af det stigende behov for bynær natur er det bekymrende,

at Sydhavnstippens kvaliteter di- rekte trues fra flere fronter.

På trods af en mangeårig, syste- matisk indsats fra en lokal bebo- ergruppe mod kæmpebjørneklo og andre invasive plantearter, er presset fra disse aggressive vækster stadig så voldsomt, at det truer så- vel den biologiske mangfoldighed som de rekreative udfoldelsesmu- ligheder.

Og måske mere alvorligt: Sydhavnstippens eksistens trues af teksten i den gældende kommune- plan for Københavns Kommune. Af denne fremgår det, at hoved- parten af det samlede naturom- råde kan benyttes til boligbyggeri!

I dette lille hæfte vil vi forsøge at sætte ord og billeder på betydning af, at hele Sydhavnstippen bibeholdes som en mangfoldig storbyoase.

Sydhavnstippen er et område i kon- stant bevægelse under påvirkning af naturens og kulturens kræfter. Opgaven handler derfor i høj grad om at blive enige om, hvad det er for en natur og kultur, som vi øn- sker skal gro frem og blive i stand til at handle derefter.

I gennem de seneste år er der blandt lokale miljøgrupper og organisationer i Sydhavnen blevet skabt en række forskellige debat- og visionsoplæg om Sydhavnstippen. Der har været afholdt borgermøde og der har været en livlig brevveks- ling mellem grupper, kommune og Københavns Havn A/S (nuværende Arealudviklingsselskabet I/S).

I dette hæfte vil vi vise hvilke er- faringer, ideer og konkrete forslag som er vokset ud af denne proces.

Alt sammen i håb om en god og frugtbar dialog.

Rimfrost på Karteboller

som grundlag for at vurdere naturkvaliteten i byens parker.

Fagfolk har med afsæt i denne metode undersøgt Sydhavnstippen og deres konklusion er klar²: Sydhavnstippen er topscorer og årsagen skal findes i den 'selvgroethed' der kendetegner naturudviklingen i området. Men også de mange forstyrrelser gennem årene har skabt en 'mo-

Hvordan er Sydhavnstippen unik?

Som kulturel naturscene er Sydhavnstippen unik pga. vekselvirkningen mellem en mosaik af murbrokker, byggematerialer og historiske spor, i samspil med den selvgroede natur, den åbne himmel og vandet. Dertil kommer storbynærheden og en sårbar artsrigdom af planter og dyr.¹

Førstegangsbesøgende lades sjældent uberørte af stedets både rå og mangfoldige udtryk. Oplevelsen tiltrækker os fordi den udgør en tiltrængt kontrast til storbytilværelsen i øvrigt; med byrum og parker planlagt og anlagt helt ned i detaljen.

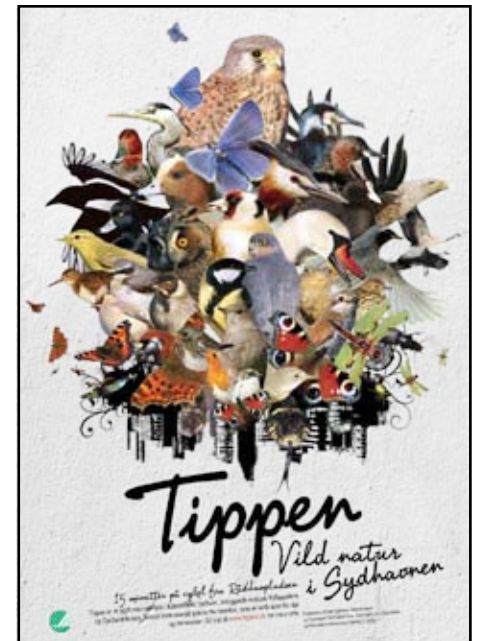
Stilts på kartebolle

Denne selvgroede naturtype på opfyldte arealer kender vi fra andre steder i København, men det som gør Sydhavnstippen til noget ganske særligt, er dens beliggenhed i umiddelbar nærhed af et storbycentrum, hvor stål, glas og hård trafik dominerer oplevelsesrummet.

Kommer man fra Valbyparken opleves en iøjefaldende kontrast mellem et velordnet grønt parkområde, og Sydhavnstippens utæmmede natur. Hver på sin måde tilfredsstiller disse former for bynær natur de menneskelige behov for at udfolde sig i grønne omgivelser.

Københavns Kommune har benyttet et såkaldt bynaturindeks

saik af landskabstyper på forskellige udviklingstrin³.

Vild natur i Sydhavnen (2007)

Plakat (70 x 100)

Produceret af Grøn Sydhavn, Naturgruppen og foreningen Det Grønne Knæ.

Plakaten er designet af Pernille Dueholm.

I Kommuneplan 2005³ har 'Sydhavnstippen' tre forskellige slags arealstatus, som fremgår af fig. 1. Den sydligste del af området har '01' status, hvilket betyder, at det er udlagt til fritidsformål. Den orange del er benævnt 'B*' hvilket fortæller, at dette delområde er et såkaldt "perspektivområde for boligbyggeri (efter 2018)". Det røde område 'C1*' rummer i dag industri

Frednings- og planbestemmelser

og serviceerhverv og er efter 2018 udlagt som 'Perspektivområde for boliger og serviceerhverv'. De to sidstnævnte arealer tilsammen, udgør kommuneplanens perspektivområde efter 2018 (fig. 2).

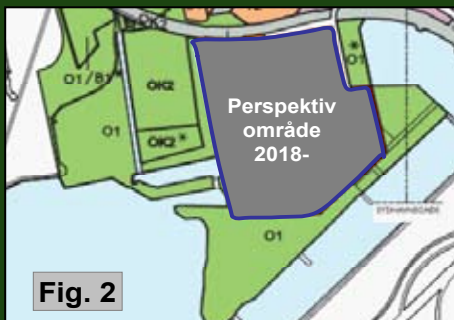
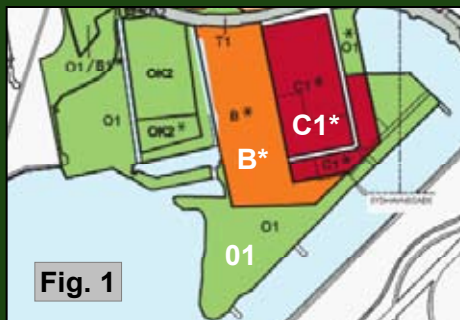
Kalvebodkilefredningen⁴ blev efter afgørelse i Overfredningsnævnet vedtaget i 1990. Den del af Sydhavnstippen som har '01' status i kommuneplanen, er således beskyttet af fredningsbestemmelserne. I fredningen betegnes

denne del af Sydhavnstippen som, "det biologisk værdifulde område Tippen", og Overfredningsnævnet tillægger Københavns Kommune plejemyndighed for området.

Kalvebodkilefredningens formål er: "at sikre en opretholdelse og muliggøre en forbedring af de biologiske og landskabelige værdier, der er knyttet til området, samt at fastholde og regulere almenhedens ret til færdsel i området og dets anvendelse til fritidsformål i øv-

rigt." Det siges endvidere at: "Der må ikke foretages terrænændringer og ændringer i de nuværende vegetationsforhold, (...) medmindre sådanne tilstandsændringer er umiddelbart tilladt i de efterfølgende bestemmelser."

Som vi på de næste sider skal se nærmere på, så indebærer disse tilsyneladende naturbeskyttende bestemmelser ingen reel beskyttelse pga. Københavns Kommunes Center for Park og Naturs fortolkning af fredningen.

Endelig skal det nævnes, at Kalveboderne i 1994 blev udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde, der indebærer, at aktiviteter i de tilstødende landområder, herunder Sydhavnstippen, ikke må medføre forringelser for fuglelivet.

Ejerforhold

Sydhavnstippen har indtil 2007 været ejet af Københavns Havn A/S, men som konsekvens af en højesteretsdom i 2004, vedtog Folketinget i 2007 loven om Arealudviklingsselskabet I/S⁵, hvori det slås fast, at værdierne i Københavns Havn A/S (herunder Sydhavnstippen) ejes af Københavns Kommune (med 55%) og Transport- og Energiministeriet (med 45%).

Arealudviklingsselskabet I/S ledes af en bestyrelse bestående af 8 medlemmer, hvoraf Transport- og Energiministeren udpeger 3 bestyrelsesmedlemmer, Københavns Kommune udpeger 3 bestyrelsesmedlemmer, og medarbejderne i Arealudviklingsselskabet I/S vælger 2 medlemmer til bestyrelsen.

Det præciseres i loven at:

Selskabet kan helt eller delvis uden vederlag stille arealer til rådighed for kulturelle formål og for fritids- og rekreative formål (§ 15 stk. 5).

Med Sydhavnstippens åbenlyse naturkvaliteter kan det undre, at en formel beskyttelse af værdierne mangler. Især overrasker det, eftersom området i fredningen benævnes ”det biologisk værdifulde område Tippen”. Før eksemplerne på årsagerne til den manglende naturbeskyttelse gives, skal tre naturplejeprojekter nævnes:

I starten af 1990’erne anlagde kommunen og Herpetologisk Forening fire vandhuller, i et forsøg på at redde bestanden af de truede grønbrogede tudser. Efterfølgende groede vandhullerne til pga. manglende vedligeholdelse og i 2007 fandt fagfolk ingen grønbrogede tudser på Sydhavnstippen.⁶

I 2007 gav Københavns Havn A/S afslag på en finansieret ansøgning fra Danmarks Naturfredningsforening om renovering af vandhullerne. Havnen begrundede afslaget med, at man afventede en dialog med kommunen om områdets fremtidige status.

Siden slutningen af 1980’erne bredte kæmpebjørneklo sig i området. I årene 2002-2007 gennemførte beboernes ’Naturgruppe’ en systematisk, ulønnet bekæm-

Er naturvæ

pelse. Denne indsats indbragte Københavns Miljøpris i 2004, men formelt var indsatsen ulovlig uden grundejerens tilladelse, og den blev først givet mundtligt i 2007. Bekæmpelsen må forventes at skulle fortsætte mange år endnu – uden at de menneskelige resurser er til stede. På denne baggrund må det undre, at havnen sidste år gav afslag på en projektansøgning fra Grøn Sydhavn om udsætning af bjørnekloædende gotlandske pelsfår

Fagfolk fremhæver, at den fredede og den ikke-fredede del, er af samme biologiske og oplevelsesmæssige værdi.²

I de nedenstående eksempler er det således kun formelt, at der går en grænse i landskabet.

Stierne og broen mellem Sydhavnstippen og Valbyparken benyttes flittigt, 2004

stemmelse med fredningsbestemmelserne for området”.⁸

I 2004 påbegyndtes anlægsarbejdet af en midlertidig golfvebane på den ikke-fredede del af Sydhavnstippen. Selvom naturødelæggelserne var åbenbare, mente kommunen sig forpligtet til at give de nødvendige tilfæddelser. Året efter bekræftede Naturklagenævnet lovligheden af anlægsarbejdet. Forinden var projektet dog indstillet af andre grunde.

rdierne beskyttet ?

På trods af kommunens visionære naturpolitik⁷ tolkede Teknik- og Miljøforvaltningens Center for Park og Natur i 2007 Kalvebodkilefredningens tvetydige bestemmelser således, at rekreative aktiviteter, som eksempelvis en støjende modelflyvebane med plænegræs, skal vægtes højere end de biologiske kvaliteter.⁸ Dette uagtet at der i fredningen udtrykkeligt står, at der ikke må

foretages terrænændringer og ændringer i vegetationsforholdene, på det biologisk værdifulde område Tippen.

En konsekvens af forvaltningens tolkning ses i følgende citat: ”afdækning af arealer med ren jord og græssåning i det fredede område af Tippen er i fuld overens-

Udover etagebyggeri efter 2018, jf. kommuneplanen, kan det konkluderes, at naturværdierne på Sydhavnstippen er under pres fra tre fronter: 1) Invasive plantearter mv.; 2) naturforringende rekreative aktiviteter og; 3) naturforringende midlertidige anlægsarbejder.

Hr. Dragehjelm*

*Ude i det græsgrønne land
ved foden af et gammelt
brokkelæs
lå en sten
for en mand
med et hjerte af græs.*

*Hr. Dragehjelm
den skælm*

*går igen
puster liv
i træer og siv
hvisker minder frem
fra en tid
med bare tæer
nu skal vi lær*

*at passe på naturen
så ånd og liv kan bruse
for HER
skal aldrig bygges huse!*

Digt af Eva Kjeldsen 2006

⁸Hans Dragehjelm (1875-1948) opfandt både sandkassen og flyverdragten. Hans og fruens gravsten har indtil for nyligt kunne ses på Sydhavnstippen, hvortil den var bragt som ’opfyldt’ efter en kirkegårdssanering.⁹

Pleje- og udviklingsplan

I gennem de seneste år har forskellige grønne beboergrupper i Sydhavnen udarbejdet oplæg, der på forskellig vis skitserer, hvordan Sydhavnstippen kan bevares og udvikles til et endnu bedre sted at opholde sig for en mangfoldighed af mennesker, dyr og planter.

Disse oplæg har det tilfælles, at de peger på konkrete tiltag, som kan styrke natur- og kulturkvaliteterne.

Udover det stærke ønske om at sikre hele Sydhavnstippens officielle status som naturområde, har der været enighed om, at det lokale engagement i naturplejen bør ske i samspil med en aktiv og effektiv kommunal indsats.

Herudover kredser visionerne bl.a. om behovet for afgræsning med får, som gladelig æder de spæde skud af kæmpebjørnekloen, og som desuden er eminente til at

afgræsse rundt om vandhullerne, så disse igen kan blive egnede ynglepladser for Sydhavnens maskot: Den grønbrogede tudse.

Disse bevarings- og visionsplaner¹⁰ rummer endvidere et ønske om etablering af pædagogiske tiltag, som for eksempel en mini-naturskole, som kan inspirere og styrke skolers undervisning i naturfag.

Vi er nået dertil, hvor vi tror, at der skal mere til end lokalt engagement, hvis disse visioner og planer for området skal virkeliggøres. Heri ligger at vi gerne vil i dialog med myndighederne, lodsejeren og de grønne og friluftskulturelle organisa-

Naturformidling til børn er højt prioriteret - etablering af en mini-naturskole er et stort ønske

Medlemmer af Naturgruppen i gang med at indsamle frøstande fra Kæmpe-Bjørneklo. På billedmontagen til højre er et får i gang med at gnaske bjørneklo. I virkeligheden er det de små planter og ikke de seje stængler der frister.

tioner om tilvejebringelsen af en pleje- og udviklingsplan for Sydhavnstippen.

En plan der skal sikre, at der sættes skub i konkrete initiativer til fremme af den kulturelle og naturmæssige mangfoldighed. En plan som vi løbende ønsker at diskutere med Kongens Enghave Lokaludvalg og bydelens beboere.

Vi synes det kunne være skønt, hvis der således kunne skabes et forum hvor de lokale beboeres ønsker, behov og ressourcer, kan indgå i samspil med de særlige ressourcer, som kun kommunen og ejeren af området er i besiddelse af.

Det skal dog understreges, at der er et akut behov for at sætte effektivt ind overfor de invasive plantearter, udtynde hvidtjørnen og reetablere vandhullerne.

Vi vil derfor foreslå, at der uden tøven skabes et samarbejdsforum bestående af Center for Park og Natur, Arealudviklingsselskabet I/S, Grøn Sydhavn Naturgruppen og Agenda 21 centret Grøn Vesterbro/Sydhavn.

Forslag til næste kommuneplan

For at sikre en visionær bevarelse og udvikling af natur- og kulturherlighederne på Sydhavnstippen, foreslår vi følgende ændrede arealstatus i kommuneplanen:

'01' = Fritidsformål med vægt på biodiversitet og natur- og kulturoplevelser.
Der udarbejdes en pleje og udviklingsplan.

'C1*' = Perspektivområde efter 2018: Boliger og serviceerhverv.

Sydhavnstippens farverige historie

Den oprindelige kystlinje ved Kongens Enghave lå bag den nuværende godstogbane. I årene 1945-73 blev kysten brugt til aflæsning af byggeaffald, jord o.a. fra hovedstadsområdet, hvorved det nuværende 'Sydhavnstippen' opstod. Opfyldningen var et led i Københavns Havnevæsens udvidelsesplaner.

Overborgmester Egon Weidekamp bebuder i 1979, at motorvejsforbindelsen fra Vestamager til centrum, vil blive ført over Sydhavnstippen. Året efter foreslår Weidekamp i stedet byggeri af 2.000 lejligheder på Sydhavnstippen.

I 1981 afleverer HF Frederikshøj og bundgarmsfiskerne 12.200 underskrifter mod byggeri på de grønne områder i Sydhavnen, herunder Sydhavnstippen.

I 1986 præsenterer Danbyg (Axel Juhl-Jørgensen) et projekt med 1.800 lejligheder i op til 12 etager, på Sydhavnstippen.

Samme år udlægges området til boliger i kommuneplan-forslaget,

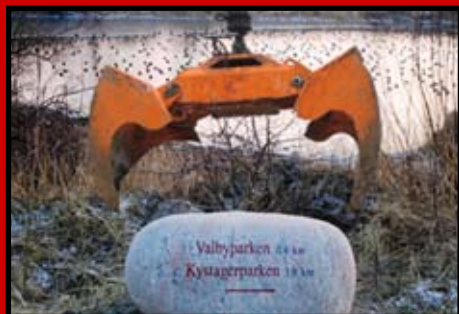

men året efter enes Danmarks Naturfredningsforening, Hovedstadsrådet, Friluftsrådet og Miljøministeriet om et fredningsforslag, der indbefatter den sydlige tredjedel af Sydhavnstippen. I 1990 vedtages Kalvebodkilefredningen¹ af Overfredningsnævnet.

I 1987 udtaler paddeekspert Kåre Fog, at Sydhavnstippen er

Sjællands største ynglested for
den sjældne grønbrogede tudse.

I 1987 findes store koncentrationer af gift på Sydhavnstippen og området bliver erklæret for kemikalieaffaldsdepot. Byggeplanerne udskydes og året efter foreligger

en dyster forureningsundersøgelse.¹¹

I slutningen af 1980'erne viser de første forekomster af den invasive kæmpebjørneklo sig på Sydhavnstippen, men først i årene 2002-2007 gennemfører beboernes 'Naturgruppe' en systematisk bekæmpelse. Naturgruppen fjerner desuden årtiers henkastet affald fra området.

I 1993 anlægges en godsjernbane på Sydhavnstippens nordlige del, hvorved det sammenhængende naturstrøg fra Karens Minde til Kalveboderne deles i to.

Året efter udpeges Kalveboderne til EF-fuglebeskyttelsesområde.

Som et beboerprojekt under kommunens og boligministeriets Kvarterløft anlægges i 2002 en

grus-cykelsti på Sydhavnstippen, samt en bro til Valbyparken. Vejvisersten, informationstavler og borde/bænke opstilles i årene efter.

Efter 2002 øges antallet af besøgende på Sydhavnstippen år for år. Performance-teater, skattejagt for børn, kunsthappening, guidede fugleture og meget andet finder stadigt hyppigere sted.

Ornitologer har de senere år observeret 150 fuglearter på og ved Sydhavnstippen.¹ En stor artsrigdom af andre dyr og planter kan ligeledes opleves (men ingen grønbrogede tudser).

I 2004 fastslog Højesteret, at Staten ejer Københavns Havn A/S og dermed også Sydhavnstippen. Som en følge heraf vedtog Folketinget i 2007 loven om "Arealudviklingsselskabet I/S"¹², som indebar nedlæggelsen af Københavns Havn A/S og overførelse af værdierne til det nye selskab.

Se Sydhavnstippen.dk for mere historisk information.

noter

Alle bilag findes på www.sydhavnstippen.dk (under menuen 'Historie og arkiv')

1. Bilag 10: 150 fuglearter på Sydhavnstippen 2004-2007. Bilag 11 Andre dyrearter på Sydhavnstippen 2004-2008.
2. Bilag 24: Fagfolks vurdering af Sydhavnstippens naturkvaliteter, 2006 (bynaturindeks).
3. Bilag 4: Kommuneplan 2005
4. Bilag 1: Kalvebodkilefredningen
5. Bilag 3: Lov om Arealudviklingsselskabet I/S, 2007.
6. Bilag 35: Padder og krybdyr i Sydhavnen (syd for godsbanen)
7. I 'Københavnerens Grønne Regnskab 2005', s. 12 (se også side 14): "Inden 2007 vil kommunen udvikle en strategi for biologisk mangfoldighed under hensyn til de særlige vilkår, som findes i storbyen." Og videre: "Byens parker og grønne friarealer skal udvikles og plejes efter økologiske principper og med biologisk mangfoldighed før øje." I 'Københavns Agenda 21 2004-2007', s. 20 øverst: "I forbindelse med pleje- og udviklingsplaner afsættes hvert år midler til at forbedre adgangen til naturområderne, naturgenopretning, beskyttelse af truede dyrearter og naturformidling." og "Kommunen vil aktivt bruge fredning af parker og større naturområder, pleje og udviklingsplaner, (...) som vigtige indsatser." (s. 21) Og videre: "Der iværksættes et tværfagligt udredningsarbejde, der kan definere og vurdere vilkår og muligheder for øget biologisk mangfoldighed i København. Til brug for Agenda 21-plan 2007 udarbejdes et katalog over indsatsområder, der kan medvirke til at fremme et varieret plante- og dyreliv." Og endelig: "Registrering og plejeplaner for beskyttede naturtyper og fredede områder." (s.21)
8. Bilag 34: Modelflyvebanen, klager og svar 2006-2007
9. Bilag 36: Historien om Hans Dragehelms gravsten på Sydhavnstippen.
10. Bilag 8: Det Grønne Knæs bevaringsplan for de grønne områder 2004. Bilag 6 og 7: Vision for Tippen, Naturgruppen & Karens Minde Gruppen, 2006 (henholdsvis PowerPoint og pdf).
11. Bilag 15: Forureningsundersøgelse 1988. Kortlægning og vurdering af forureningen på Tippen, inkl. kort med opfyldningsår og arealstørrelser.
12. Bilag 3: Lov om Arealudviklingsselskabet I/S, 2007.

Sådan kommer du til Sydhavnstippen

S-tog eller bus

500 meter syd for Sjælør S-togsstation ligger Karens Minde Kulturhus. Herfra fører en grussti igennem Karens Mindeområdet til Sydhavnstippen.

Bus nr. 3A, 4A, 10, 16E, 30 og 133 stopper alle i Sydhavnen.

Cykel eller bil

Sydhavnstippen er et knudepunkt i et vidtstrakt grønt stisystem for cyklende.

Ankommer man i bil, kan den parkeres på Fragtvej eller Sydølsbovej.

Færdsel i området

Besøgende opfordres til at vise hensyn til det mangfoldige dyre- og planteliv. Hundeejere opfordres til at tage særligt hensyn til fuglene i ynglesæsonen, fra april til juli. Kørsel med motorkøretøjer er ikke tilladt i området.

Baseret på (c) 2008 Google - kortdata 2008 - Teleatlas

Sti forbi Karens Minde Kulturhus med forbindelse via Sjælør Boulevard til Vestre Kirkegård, Søndermarken og Frederiksberg

Karens Minde Kulturhus

Silkehalet

Sti til Valbyparken og videre ad grønne stier mod Køge Bugt Strandpark eller langs Harrestrup Å til Damhussøen og Urterslev Mose

Sti langs Fiskerihavnen videre til Vestamager, Amager Fælled og Islands Brygge

for mere information:

www.sydhavnstippen.dk